

# GEESTELIJKE VERZORGING IN DE EERSTE LIJN.

NOTITIE VOOR HET MODERAMEN VAN DE PROTESTANTSE KERK IN NEDERLAND

VAN: WERKGROEP PASTORAAT EN GEZONDHEIDSZORG

DATUM: 9 OKTOBER 2019

## *Inleiding*

Deze notitie gaat in op de ontwikkelingen in de eerstelijns geestelijke verzorging. Dit is een nieuwe ontwikkeling die door de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport mogelijk is gemaakt per 1 januari 2019 (Staatscourant 15 januari 2019). Met deze publicatie is de uitrol van geestelijke verzorging in de eerste lijn een duidelijk door de Minister van VWS gewenste ontwikkeling. Voor de Protestantse Kerk in Nederland is dit van belang omdat deze regeling raakt aan de 400 predikanten die als geestelijk verzorger werkzaam zijn in een zorginstelling. Wat betekenen de nieuwe mogelijkheden voor geestelijke verzorging in de eerste lijn voor deze predikanten gezien vanuit het kerkelijk perspectief van ambt en zending? Als werkgroep zien we dat deze ontwikkeling kansen biedt op presentie van de kerk in de samenleving. Dat is een inhoudelijk belang. Het maakt de kerk zichtbaar in een maatschappelijke ontwikkeling waar het belang van levensvragen en zingevingvragen meer en meer wordt onderkend. In een krimpende kerk waar de financiering onder druk staat is er ook een financieel belang. Deze ontwikkelingen bieden kans op werk voor predikanten-geestelijk verzorgers terwijl het de kerk niets kost. Ook uit het oogpunt van kwaliteitsbewaking is het voor de PKN van belang deze ontwikkeling goed te volgen. We verwachten dat er predikanten zullen komen die zich (voltijds of deeltijds) als vrijgevestigd geestelijk verzorger willen presenteren (waar geld is ontstaat immers meestal ook aanbod). De kerk kan deze ontwikkeling aan zich voorbij laten gaan maar kan ook vanaf de start meedenken. Dat laatste biedt de mogelijkheid om de toekomstige betrokkenheid van predikanten-geestelijk verzorgers van meet af aan goed te regelen. Daar hoort kwaliteitsbewaking bij. Als predikanten op dit terrein willen gaan werken en zich als predikant willen positioneren kan de kerk daaraan kwaliteitseisen stellen. Dat is niet alleen in het belang van de kerk maar ook van klanten. Daarbij is het van belang om in het oog te houden dat de steeds groter wordende groep geestelijk verzorgers die werkt op basis van een bevoegdheidsverklaring van de Raad voor Institutioneel Niet Gezondenen (RING) zeer actief is in de eerste lijn. Als de kerken niet present zijn en niet inspelen op de lopende maatschappelijke ontwikkelingen lopen zij het risico dat de presentie van de kerk gemist wordt. Dat is niet wat de minister wil. In zijn voortgangsbrief aan de Kamer van 24 juni <sup>1</sup> merkt de minister op dat hij verwacht dat er voldoende geestelijk verzorgers beschikbaar zijn in alle regio's. Hij zegt toe daar alert op te blijven en daarbij ook te bewaken of er vanuit alle levensbeschouwelijke achtergronden voldoende aanbod zal zijn. Hij zegt daarbij toe dit punt nauwgezet te volgen. Dit stelt onze kerk voor de taak om te bezien op welke wijze zending voor predikanten-geestelijk verzorgers en kerkelijk werkers-geestelijk verzorgers kan worden gerealiseerd.

De Werkgroep Pastoraat en Gezondheidszorg (WPGZ) ziet het als haar taak het Moderamen te adviseren in zaken aangaande Kerk, Overheid en Gezondheidszorg. De werkgroep heeft deze notitie geschreven om goede en ter zake kundige besluitvorming in het Moderamen mogelijk te maken.

## *Historische achtergrond*

In een eerdere WPGZ notitie 'Beter werk maken' (april 2016) is al vooruit gegrepen op de ontwikkelingen die sinds 1 januari 2019 door een aanpassing van de 'subsidierегeling palliatieve zorg' mogelijk is geworden. Met zijn brief aan de Kamer van 8 oktober 2018 maakt de minister overigens expliciet duidelijk dat het feit dat de gelden die via deze regeling ter beschikking worden gesteld niet betekent dat de gelden uitsluitend aan palliatieve geestelijke verzorging dienen te worden besteed. De netwerken en/of de op te zetten voorzieningen moeten het zo organiseren dat het duidelijk is dat ze er zijn voor alle ouderen en voor alle levensvragen (niet alleen palliatief). Ouderen die niet

---

<sup>1</sup> Brief aan de Kamer 24 juni 2019 kenmerk 1534991-191302-LZ

palliatief zijn, hoeven en moeten derhalve niet te merken dat de financiering loopt via ‘palliatieve’ netwerken.

Deze notitie geeft eerst een schets van de relatie tussen de PKN en geestelijke verzorging. Daarbij zal ook de bestaande wetgeving kort worden besproken. Vervolgens schets de notitie de ontwikkelingen rond de geestelijke verzorging in de eerste lijn en aansluitend wordt een advies gegeven hoe in de ogen van de WPGZ het beste op de ontwikkelingen kan worden ingespeeld. De PKN kent helaas geen functionaris die in het complexe arbeidsveld van de geestelijke verzorging op het niveau van een classispredikant of een hoofdpredikant de ontwikkelingen in de zorg kan volgen en de kerk kan adviseren of vertegenwoordigen aangaande de belangen van de kerk en de 400 werkzame predikanten -geestelijk verzorgers. Daarom beschouwt de WPGZ dit als haar taak. De voorzitter van de Werkgroep onderhoudt over alle ontwikkelingen regelmatig contact met de scriba en zij treffen elkaar ook in CIO-verband. Die directe lijn is van belang om ons als PKN in het complexe krachtenveld van de zorg steeds goed te kunnen positioneren en de belangen van de 400 predikanten-geestelijk verzorgers goed te kunnen behartigen.

### *De Protestantse Kerk in Nederland en de geestelijke verzorging*

Er zijn ongeveer 400 predikanten, die als geestelijk verzorger werken in een zorginstelling.<sup>2</sup> Dat kan een ziekenhuis zijn maar ook een instelling voor zorg aan verstandelijk gehandicapten, een psychiatrische instelling of een verpleeg- en verzorgingstehuis. Deze predikanten werken niet op het ‘kerkelijk erf’ maar hebben dagelijks te maken met een andere werkomgeving, de wereld van de zorg. Zij zijn in dienst van een zorginstelling. Hoewel zij geen strikt kerkelijke arbeid verrichten, zijn zij toch verbonden met de protestantse traditie, die de PKN verder wil dragen. Zij zijn immers ambtsdrager. De erkenning en aanstelling van deze predikanten is geregeld in Ordinantie 3, behorende bij de Kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland. Zij worden genoemd als predikanten met een bijzondere opdracht die ‘werkzaamheden verrichten, die in rechtstreeks verband staan met de vervulling van het ambt van predikant doch niet uitgaan van een ambtelijke vergadering, maar verricht worden bij een instelling die de betrokkene aanstelt’. De Werkgroep Pastoraat en Gezondheidszorg van de PKN stelde in april 2016 vast dat ‘zolang een wezenlijk onderdeel van de functie wordt uitgemaakt door de existentiële en sociaal-psychologische begeleiding van mensen, individueel en in groepsverband, dit vanuit de kerk wordt geduid als werk ‘rechtstreeks in verband staande met de vervulling van het ambt van predikant’<sup>3</sup> De beroepsbaarheids-eisen voor predikanten-geestelijk verzorgers zijn gelijk aan die van gemeentepredikanten. Tot predikant-geestelijk verzorger is beroepbaar degene die overeenkomstig ordinantie 13-18-3 (dus na de uitreiking van het testimonium door de colloquium commissie) beroepbaar is gesteld of de predikant die door de kleine synode beroepbaar is gesteld, nadat deze daarvoor vereiste aanvullende opleiding heeft voltooid of daarvoor ontheffing van de kleine synode (Breed Moderamen) heeft verkregen vanwege verworven bekwaamheden.

---

<sup>2</sup> Bron: [www.vgvz.nl/sectoren/protestant](http://www.vgvz.nl/sectoren/protestant). De Protestantse Sector van de vgvz telde in oktober 2016 420 leden. Deze sector bestaat voor het overgrote deel uit predikanten uit de PKN. Ter vergelijking: in 2015 bedroeg het aantal gemeentepredikanten van de PKN 1864 (1593 fte met een gemiddelde aanstelling van 0,85 fte). Bron: *Statistische jaarbrief 2015* van de Protestantse Kerk in Nederland, toegankelijk via [www.pkn.nl](http://www.pkn.nl).

<sup>3</sup> Protestantse Kerk in Nederland, Werkgroep Pastoraat en Gezondheidszorg, nota *Beter werk maken van de kerkelijke zending van geestelijk verzorgers in de zorg binnen de Protestantse Kerk in Nederland* (april 2016), p. 6.

### *Wetgeving inzake geestelijke verzorging*

Momenteel is het recht van burgers op geestelijke verzorging in instellingen verankerd in de Penitentiaire beginselenwet,<sup>4</sup> de Jeugdwet<sup>5</sup> (deze vervangt sinds 1 januari 2015 de Wet op de jeugdzorg) en de Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg<sup>6</sup> (deze laatste is sinds 1 januari 2016 de opvolger van de Kwaliteitswet zorginstellingen). De huidige wet- en regelgeving betreffende de geestelijke verzorging is gebaseerd op de aanbevelingen die de commissie Hirsch Ballin<sup>7</sup> eind jaren tachtig van de vorige eeuw aan de toenmalige regering heeft gedaan. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op een analyse van de betekenis van religie en levensbeschouwing in het publieke domein zoals de commissie die destijds waarnam. De commissie constateert dat het niet de taak van de overheid is om in algemene zin financiële steun te verlenen voor de geestelijke verzorging die wordt aangeboden door de kerkgenootschappen. Dat is een zaak van de genootschappen zelf. Alleen als er zich bijzondere omstandigheden voordoen is steun van de overheid aan de orde. De commissie denkt dan aan bijzondere situaties ‘waarvoor de overheid op grond van overwegingen die het algemeen belang betreffen verantwoordelijkheid draagt.’<sup>8</sup> Daarbij noemt de commissie concreet de noodzaak tot geestelijke verzorging in penitentiaire inrichtingen, militaire dienst, of bij opname in een ziekenhuis (zorginstelling). De commissie is van mening dat in dergelijke situaties ‘ordenend overheidsoptreden onder meer inzake de financiering’ gepast is.<sup>9</sup> De commissie gaat er dus van uit dat burgers die afhankelijk zijn van bovenstaande institutionele verbanden in een zodanige bijzondere situatie verkeren dat de overheid op grond van het algemeen belang geestelijke verzorging moet faciliteren. Een belangrijk onderliggend uitgangspunt in het denken van de commissie is grondwettelijk van aard. Artikel 6 van de grondwet zegt: ‘Ieder heeft het recht zijn godsdienst of levensovertuiging, individueel of in gemeenschap met anderen, vrij te belijden, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet.’ De commissie zoekt in haar denken over de verankering van het recht op geestelijke verzorging aansluiting bij dit grondrecht. Zij spreekt zich op dit punt nadrukkelijk uit: ‘In de eerste plaats is er een grondwettelijke invalshoek. Deze gaat ervan uit dat het recht van godsdienstvrijheid aan een ieder toekomt, ook aan personen die in openbare instellingen vertoeven als krijgsmacht, penitentiaire instellingen en ziekenhuizen.’<sup>10</sup> De commissie wijst erop dat de ‘taak van de overheid met zich kan brengen dat zij er zorg voor draagt dat de uitoefening van dit grondrecht niet door bijzondere omstandigheden illusoir wordt.’<sup>11</sup>

---

<sup>4</sup> Artikel 41: ‘De directeur draagt zorg dat in de inrichting voldoende geestelijke verzorging, die zoveel mogelijk aansluit bij de godsdienst of levensovertuiging van de gedetineerden, beschikbaar is.’

<sup>5</sup> Artikel 4.1.2: ‘Voor zover het betreft jeugdhulp die verblijf van een jeugdige of ouder in een accommodatie gedurende ten minste een etmaal met zich brengt, draagt de jeugdhulpaanbieder er tevens zorg voor dat in de accommodatie geestelijke verzorging beschikbaar is, die zoveel mogelijk aansluit bij de godsdienst of levensovertuiging van de jeugdige of ouder.’

<sup>6</sup> Artikel 6a: ‘De zorgaanbieder die zorg verleent welke verblijf van de cliënt in een accommodatie gedurende het etmaal met zich brengt, draagt er zorg voor dat geestelijke verzorging beschikbaar is, die zoveel mogelijk aansluit bij de godsdienst of levensovertuiging van de cliënt.’ De overheid is consistent op het punt van deze eis aan zorginstellingen. De eis was eveneens opgenomen in artikel 3 van de voormalige Kwaliteitswet zorginstellingen, die gold van 1996 tot en met 2015. Vóór de inwerkingtreding van de Kwaliteitswet vond de geestelijke verzorging een wettelijke basis in het Besluit eisen voor erkenning van ziekenhuizen, artikel 7.2.6: ‘Het ziekenhuis draagt er zorg voor dat de patiënt bij verblijf in het ziekenhuis de door hem gewenste geestelijke verzorging kan ontvangen.’

<sup>7</sup> Zo heet de commissie in de beroepsgroep maar de officiële naam is *Overheid, godsdienst en levensovertuiging*, eindrapport van de Commissie van advies inzake de criteria voor steunverlening aan kerkgenootschappen en andere genootschappen op geestelijke grondslag (ingesteld bij ministerieel besluit van 17 februari 1986, Stcrt. 1986, nr. 51, (Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken, Stafafdeling Constitutionele Zaken en Wetgeving, 1988)

<sup>8</sup> Commissie Hirsch Ballin, p. 86.

<sup>9</sup> Ibid., p. 86.

<sup>10</sup> Ibid., p. 86.

<sup>11</sup> Ibid., p. 48.

### *Ontwikkelingen geestelijke verzorging eerste lijn*

Na een lang lobbytraject van verschillende partners waarbij vooral de beroepsvereniging van geestelijk verzorgers (VGVZ) een grote rol heeft gespeeld is in het regeerakkoord van het huidige kabinet 'Vertrouwen in de toekomst' expliciet het voornemen opgenomen de eerstelijnszorg te versterken en extra middelen ter beschikking te stellen.<sup>12</sup> De minister van Volksgezondheid Welzijn en Sport Hugo de Jonge heeft in lijn daarmee op 8 oktober 2018 de Kamer geïnformeerd over zijn voornemen geestelijke verzorging in de eerstelijnszorg mogelijk te maken.<sup>13</sup> De minister wijkt met deze maatregel dus af van de bestaande wettelijke grondslag voor geestelijke verzorging binnen de institutionele verbanden van zorginstellingen omdat nu de weg wordt geopend naar het aanbieden van geestelijke verzorging aan mensen die in een thuissituatie verkeren. De opkomende ketenzorg maakt het echter noodzakelijk dat deze stap wordt gezet. De drempel voor toegang tot institutionele zorg is in onze samenleving geleidelijk aan hoger geworden. Mensen wonen langer thuis. De behoefte aan geestelijke verzorging neemt met deze ontwikkeling echter niet recht evenredig af maar blijft bestaan. Het aanbieden van geestelijke verzorging in de eerste lijn maakt het ook mogelijk om binnen de keten door te verwijzen en maakt ook hybride vormen van geestelijke verzorging in de keten mogelijk doordat een geestelijk verzorger nu binnen de instelling geestelijke zorg kan verlenen om die zorg vervolgens in de thuissituatie voort te zetten. Hier zal in de praktijk mee moeten worden geëxperimenteerd.

Hiermee voldoet de minister aan de wens van de Kamer. Met de motie Dik-Faber – Slootweg van 14 december 2017 verzocht de Kamer de minister duidelijkheid te geven over de financiering van de geestelijke verzorging zowel intramuraal bij verpleeghuizen als in de eerste lijn.<sup>14</sup> De motie vroeg tevens aandacht voor het uitgangspunt van de Wet Kwaliteit, Klachten en Geschillen Zorg (WKKGZ) dat de aangeboden geestelijke verzorging zoveel mogelijk dient aan te sluiten bij de levensbeschouwing van de client.<sup>15</sup> Eveneens op 14 december 2017 verzochten de leden Ellemeet en Dijkstra de minister om aandacht voor de plaats van de geestelijke verzorging in de transitie van de tweede naar de eerste lijn.<sup>16</sup> Zij wezen op de belasting van de huisarts die met steeds complexere vragen te maken krijgt en benadrukten dat geestelijk verzorgers in de eerste lijn een belangrijke rol kunnen spelen bij het helpen van patiënten bij levensvragen en hiermee ook de huisarts kunnen ontlasten. Tevens wezen zij erop dat initiatieven rondom geestelijke verzorging en de financiering in de eerste lijn momenteel erg versnipperd zijn. Zij verzochten de minister expliciet na te gaan welke voordelen geestelijke verzorging kan bieden, en te onderzoeken of geestelijke verzorging een meer structurele plek binnen de eerste lijn kan krijgen. Op 5 april 2018 verzochten de leden Slootweg en Seegers de minister met een concreet plan te komen voor de besteding van de 35 miljoen euro die in het regeerakkoord is gereserveerd voor levensbegeleiding /geestelijke verzorging voor de periode 2018-2021. Daarbij verzochten zij specifiek te laten zien op welke wijze de inzet van geestelijke verzorging in de eerste lijn zou kunnen worden gerealiseerd.

Met het beschikbaar stellen van gelden voor een subsidieregeling Geestelijke Verzorging in de eerste lijn uit de Regeerakkoordmiddelen komt de minister met het door de Kamer gevraagde concrete plan. De minister stelt de middelen ter beschikking in het kader van drie beleidsprogramma's 'Thuis in het verpleeghuis', 'Langer thuis' en 'Eén tegen eenzaamheid'. Het plan van aanpak is afgestemd met de (uitvoerende) veldpartijen. De grondslag voor de geestelijk verzorging thuis omschrijft de minister in zijn brief als volgt: 'ieder mens geeft betekenis en zin aan zijn of haar leven en de

<sup>12</sup> Regeerakkoord 'Vertrouwen in de toekomst' zorgparagraaf, p. 13-18

<sup>13</sup> Brief aan de Tweede Kamer der Staten Generaal van 8 oktober 2018 over de aanpak geestelijke verzorging/levensbegeleiding, kenmerk 1422908-181143-LZ

<sup>14</sup> Handelingen Tweede Kamer, 34775-XVI--96 - Motie Dik Faber – Slootweg.

<sup>15</sup> Wet Kwaliteit, Klachten en Geschillen Zorg, artikel 6,lid a

<sup>16</sup> Handelingen Tweede Kamer, 34775-XVI-75 – Motie Ellemeet – Dijkstra

gebeurtenissen daarin. Daarbij kunnen mensen gesteund worden door structuren die er zijn in onze samenleving zoals de familie, het sociale netwerk, onderwijs, werk en geloofsgemeenschappen. Het eigen vertrouwde netwerk kan in veel gevallen de benodigde ondersteuning bieden, maar wanneer een sociaal netwerk ontbreekt of daar niet toe in staat is, kunnen reguliere zorgverleners, binnen de door hen geleverde zorg, op een dergelijke behoefte inspelen. Als vervolgens zowel het eigen netwerk als de reguliere zorgverlening niet langer volstaan, bijvoorbeeld wanneer sprake is van ingrijpende veranderingen in het leven van mensen en/of wanneer zij worstelen met vragen van existentiële aard, kan de geestelijk verzorger als expert worden ingeschakeld’.

De bekostiging verloopt in de institutionele verbanden via een opslagpercentage voor algemene middelen (zoals bijvoorbeeld in een ziekenhuis via de bekostigingsstructuur van de Diagnose Behandeling Combinaties). Daar ligt wetgeving onder, zoals boven omschreven. In de eerste lijn is dat niet het geval. De bekostiging vindt daar plaats op basis van een subsidieregeling die onderdeel uit maakt van de Begrotingswet van het ministerie van VWS. Omdat het arbeidsveld van eerstelijns geestelijke verzorging voor het Ministerie nieuw is en er nog geen ondersteuningsstructuur voor de geestelijke verzorging in de eerste lijn bestaat loopt de bekostiging nu via een tijdelijke ophoging van de bijdrage aan de landelijke Netwerken Palliatieve Zorg in de regeling Palliatieve terminale zorg. De minister schrijft in zijn brief van 8 oktober aan de Kamer “De bekostiging loopt in ieder geval de eerste twee jaar via de netwerken palliatieve zorg”. Of dit zo moet blijven is de vraag. De Kamer heeft de minister op dit punt vragen gesteld en heeft wensen bij de minister neergelegd. Zo heeft de CDA fractie expliciet aan de minister gevraagd of de keuze om de geldstroom te laten lopen via de netwerken voor palliatieve zorg slechts een keuze voor de korte termijn is. Dit met het oog op brede beschikbaarheid voor mensen in alle levensfasen. Dit vraagt er wel om stelt het CDA dat de komende periode gebruikt zal worden om een duurzame oplossing te zoeken. Ook de Christenunie heeft de minister laten weten dat de huidige regeling een tijdelijke dient te zijn. Ook Groen Links wil een brede doelgroep. Binnen het CIO-G staan we de lijn voor dat de jaren 2019 en 2020 gebruikt moeten worden om samen met een ambtelijke projectgroep van het Ministerie van VWS de alternatieve mogelijkheden voor een meer permanente ondersteuningsstructuur voor de geestelijke verzorging in de eerste lijn op te onderzoeken. Het CIO-G denkt op dit punt dus als een groot deel van de Kamer (en een groot deel van de huidige coalitie). Inmiddels is het CIO-G samen met andere zendende instanties zoals het Contactorgaan Moslims en Overheid, de Hindoeraad en de RING evenals de VGVZ en de kennismakelaar van de door de minister ingestelde Stuurgroep Eerste Lijn nauw betrokken bij de uitwerking van alternatieve financieringsmogelijkheden voor de periode na 2020.

Op dit moment ontvangen de in totaal 66 netwerken via de bestaande subsidieregeling palliatieve terminale zorg een subsidie voor de aanstelling van een coördinator en het uitvoeren van enkele activiteiten. De impuls voor geestelijke verzorging in de eerste lijn wordt verdeeld door een extra bedrag per netwerk toe te kennen (volgens dezelfde verdeelsleutel als de huidige bijdrage; basisbedrag en rest naar inwonertal). De netwerken en/of de op te zetten voorzieningen moeten het zo organiseren dat het duidelijk is dat ze er zijn voor alle ouderen en voor alle levensvragen (niet alleen palliatief). Ouderen die niet palliatief zijn, hoeven en moeten derhalve niet te merken dat de financiering loopt via ‘palliatieve’ netwerken. Dit is nader uitgewerkt in de Staatscourant, nr. 1258 van 15 januari 2019, met name Art. 33<sup>17</sup>

De subsidie bedraagt vanaf 1 januari 2019 jaarlijks 7 miljoen euro vanuit de Regeerakkoordmiddelen waarvan 5 miljoen structureel vanaf 2021. De 2 miljoen extra in 2019 en 2020 zijn bedoeld voor de opstartfase o.a. om bekendheid te verwerven via scholing van huisartsen etc. De minister heeft in

---

<sup>17</sup> Regeling van de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 10 december 2018, kenmerk 1456418-184010-LZ, houdende wijziging van de Regeling palliatieve terminale zorg in verband met een uitbreiding van de activiteiten van de netwerken voor palliatieve zorg

zijn voortgangsbrief aan de Kamer van 24 juni 2019 laten weten dat de 10 miljoen die in 2018 nog niet is aangewend kan worden overgeheveld naar vervolgjaren met een maximale uitloop tot 2022. Het totale budget voor de geheleperiode belooft daarmee ongeveer 40 miljoen. Op basis van de beschikbare middelen en de gemiddelde salariskosten zal de maximale inzet 50 fte bedragen. In de praktijk en gegeven de te verwachten vraag is er vaak sprake van kleinere aanstellingen. De verwachting is derhalve dat ongeveer 200 geestelijk verzorgers (in parttime functies of op contractbasis) gefinancierd kunnen worden. Gegeven de omvang van de beroepsgroep is dit een realistisch scenario.

Geestelijk verzorgers die voldoen aan de eisen voor het vak kunnen een beroep doen op de subsidieregeling (declaratiebasis). Daarvoor komen in aanmerking bekwame en bevoegde geestelijk verzorgers. In de subsidieregeling noemt de minister de bekwaamheid en de bevoegdheid als vereisten.

- *Bekwaamheid*

In de borging van bekwaamheid wordt voor vele disciplines in de gezondheidszorg voorzien door inschrijving in het BIG-register.<sup>18</sup> Analoog daaraan wordt aan geestelijk verzorgers die werkzaam zijn in de eerste lijn door de minister de eis gesteld van inschrijving in het register van de Stichting Kwaliteitsregister Geestelijk Verzorgers (SKGV). In het SKGV register kan men slechts worden opgenomen na voltooiing van een HBO- of academische opleiding tot geestelijk verzorger.

- *Bevoegdheid*

Gezien de eigen aard van de geestelijke verzorging dienen geestelijk verzorgers geestelijk verzorgers niet alleen bekwaam te zijn maar ook bevoegd. Dit kan door het overleggen van een zending van een levensbeschouwelijk genootschap of een bevoegdheidsverklaring van de Raad Institutioneel Niet Gezondenen. In het SKGV register kan men slechts worden opgenomen na overlegging van één van deze beide bevoegdheidsverklaringen

De minister houdt de verhouding tussen Kerk en Staat hiermee zuiver. Aanvankelijk kwam in het nieuws 'dat de minister geen dominees wil financieren'. Met de huidige regeling kan dat indirect wel omdat de minister geestelijk verzorgers financiert. Het feit dat sommige geestelijk verzorgers (ongeveer 400 van de 1000) predikant zijn is daarbij geen probleem.

Al deze ontwikkelingen worden goed gevolgd door het CIO, het interkerkelijk contactorgaan voor Kerk en Overheid, met name door het CIO- Gezondheidszorg.

---

<sup>18</sup> BIG is een wet. Het is dus officieel de Wet BIG. BIG staat voor register Beroepen Individuele Gezondheidszorg. In dit register zijn negen beroepen opgenomen i.c. apotheker, arts fysiotherapeut, gezondheidszorgpsycholoog, physician assistant, psychotherapeut, tandarts, verpleegkundige en verloskundige (art. 3) Dit zijn de wettelijk beschermde beroepen in de gezondheidszorg. De wet beschermt patiënten tegen ondeskundig en onzorgvuldig handelen. Deze beroepen vallen onder het tuchtrecht. In art. 34 zijn nog andere beroepen opgenomen die niet wettelijk beschermd zijn en niet onder het tuchtrecht vallen zoals bijvoorbeeld de mondhygienist en de optometrist. De geestelijk verzorger komt in het BIG register niet voor. De overheid wenst ten aanzien van op te leggen regelingen terughoudend te zijn en niet meer te regelen dan met het oog op de bescherming van de burgers strikt noodzakelijk is. Destijds werd tegen de opname van de geestelijk verzorger in de wet BIG geadviseerd, omdat geestelijk verzorgers geen individuele gezondheidszorg in strikte zin bieden, noch in die zin voorbehouden handelingen verrichten. Bovendien zijn de zendende instanties primair verantwoordelijk voor toerusting en geestelijke verankering van de geestelijk verzorger. Er is sprake van een formele binding van de geestelijk verzorger met een (kerk)genootschap. Ook om die reden kan de overheid geen bemoeienis hebben met opleidingseisen of omschrijvingen van het deskundigheidsgebied van de geestelijk verzorger. Zie o.a. W.F.M. Snelder, 'Beknopte geschiedenis van de Vereniging van Geestelijk Verzorgers in Zorginstellingen tot 2000' in J.J.A. Doolaard (red.). *Nieuw handboek geestelijke verzorging*. (Kampen: Kok, 2006), pp. 84-100.

De bevoegdheid als *predikant* of kerkelijk werker is een voluit kerkelijk kwestie. Als predikanten er voor kiezen als predikant werkzaam te zijn in de eerste lijn en zich dus als zodanig in het maatschappelijk verkeer wensen te vestigen dan vergt dit een bevoegdheid van onze kerk. Men kan er natuurlijk ook voor kiezen dit werk niet te doen als predikant. Dat kan door zich te vestigen als vrijgevestigd geestelijk verzorger zonder dat men zich als predikant presenteert. In dat geval is een toetsing door de Raad voor Institutioneel Niet Gezondenen (RING) noodzakelijk om aan de door de SKGV gestelde eis van bevoegdheid te kunnen voldoen. Men mag zich dan echter voor deze arbeid dan geen predikant-geestelijk verzorger noemen en zich niet als zodanig presenteren. Het is de vraag of de kerk haar predikanten en kerkelijk werkers in deze hybride situatie zou moeten willen laten terecht komen. Men zou dan immers werken op basis van een bevoegdheidsverklaring van twee verschillende zendende instanties van volstrekt ongelijke aard en levensbeschouwelijke achtergrond. De Werkgroep is daar niet voor en zal dat hieronder nader uitwerken.

### *Belang voor de Protestantse Kerk in Nederland*

De nieuwe ontwikkelingen in de eerstelijns geestelijke verzorging zijn voor onze kerk van belang. Het biedt de 400 bestaande predikanten-geestelijk verzorgers en kerkelijk werkers die werkzaam zijn in de zorg mogelijkheden tot uitbreiding van hun werk. Maar ook biedt dit wellicht nieuwe mogelijkheden aan gemeentepredikanten. En wat te denken van predikanten die zich geheel willen toeleggen op het werk in de eerste lijn? Samenvattend kunnen we ons 3 mogelijke situaties voorstellen:

- A: predikanten- geestelijk verzorgers die naast of logisch voortvloeiend uit hun werk in de instelling werkzaamheden willen gaan verrichten in de eerste lijn.
- B: predikanten die zich uitsluitend willen gaan toeleggen op het werk als geestelijk verzorger in de eerste lijn.
- C: predikanten die in een gemeente werkzaam zijn en werkzaamheden in de eerste lijn willen gaan verrichten naast hun werk in de gemeente

Dit vergt van onze kerk een goede doordenking.

Willen wij bijvoorbeeld in variant B het werk van een (nog niet bestaande) predikant erkennen als werk dat 'rechtstreeks in verband staat met de vervulling van het ambt van predikant' ? Daar zijn dan ook kerkordelijke consequenties aan verbonden. Hoe zit het dan bijvoorbeeld met de binding met een plaatselijke gemeenschap of classis? Wordt men geacht op de werkgemeenschap van predikanten aanwezig te zijn en wie betaalt die tijd dan? De kerk? Of de betrokken predikant-geestelijk verzorger? Stelt de kerk eisen aan de omvang van de portefeuille? Het gaat hier feitelijk om ZZP-ers?

En willen wij bijvoorbeeld in variant C duidelijk zijn aan gemeentepredikanten dat men niet zomaar dit werk in de eerstelijns kan doen maar dat er voorwaarden aan verbonden zijn? In de communicatie van de kerk is dit een belangrijk item omdat ons de eerste vragen van gemeentepredikanten al bereiken. Van belang is ook de demarcatie met het 'gewone' pastorale werk in de gemeente. Willen we bijvoorbeeld dat een gemeente-predikant iemand eerst jarenlang 'gewoon' pastoraal bezoekt en dan ineens 'declarabel' bezoekt op basis van de subsidieregeling? Een andere vraag die opkomt is hoe we om willen gaan met emeriti-predikanten die aan het werk willen in de eerste lijn. Met het oog



op al deze en dergelijke vragen is deze notitie door de Werkgroep Pastoraat en Gezondheidszorg geschreven.

We gaan achtereenvolgens in op de drie mogelijke varianten:

In alle drie de varianten geldt de eis van de minister dat men SKGV geregistreerd dient te zijn. Daarover is hierboven al het nodige gezegd.

- A: predikanten- geestelijk verzorgers of kerkelijk werkers die naast of logisch voortvloeiend uit hun werk in de instelling werkzaamheden willen gaan verrichten in de eerste lijn.

Het werk dat deze predikanten en kerkelijk werkers buiten de instelling verrichten kan zich voordoen in het kader van goede ketenzorg. Er is dan sprake van het volgen van de patient in de thuissituatie op het moment dat men al contact heeft opgebouwd binnen de instelling. Dat de nieuwe subsidieregeling dit mogelijk maakt is voor patiënten en hun naasten erg fijn. Vanuit de kerk bezien kunnen we stellen dat het werk dat deze predikanten en kerkelijk werkers via deze 'verlengde arm constructie' verrichten evenals het werk dat zij doen binnen de instelling kan worden gezien als werk 'rechtstreeks in verband staand met de vervulling van het ambt van predikant'. Het lijkt ons dat de kerk aan deze groep predikanten-geestelijk verzorgers in deze situatie geen nadere eisen hoeft te stellen. Zij zijn al door de kerk gezonden en verrichten hun werk dus al met de zegen van de kerk. De zending die men al heeft voor het werk in de instelling kan men ook voor het transmurale werk dat die taak voortvloeit laten gelden.

Anders kan het liggen als deze predikanten en kerkelijk werkers naast hun werk in de instelling een geheel eigen praktijk ontwikkelen die feitelijk los staat van het werk in de instelling waarvoor zij van de kerk een zending hebben gekregen. Is het werk dat zij feitelijk als zelfstandige uitvoeren dan nog wel aan te merken als werk tot werk dat "rechtstreeks in verband staand met de vervulling van het ambt van predikant"? Deze positie zullen we hieronder bij variant B. bespreken aangezien die zich in de situatie die we daar zullen schetsen expliciet en onvermengd voordoet.

- B: predikanten die zich uitsluitend willen gaan toeleggen op het werk als geestelijk verzorger in de eerste lijn

Met de subsidieregeling die door de Minister in het leven is geroepen is de weg geopend om het beroep van geestelijk verzorger voor eigen risico en rekening te beoefenen als vrije beroepsbeoefenaar (men hoeft niet als zodanig een aanstelling bij een zorginstelling te hebben, zelfs niet een portefeuille die gelieerd is aan de gezondheidszorg, het beroep zelf wordt als vorm van zorg verstaan). Dit wijkt af van de huidige Ordinanties. In de regelingen van de Protestantse Kerk wordt tot nu toe uitgegaan van de situatie van een aanstelling en een arbeidsovereenkomst. Ordinantie 3-23 lid 1 spreekt: "een predikant met een bijzondere opdracht verricht werkzaamheden (...) die niet uitgaan van een ambtelijke vergadering, maar verricht worden bij een instelling die de betrokkene aanstelt." In Ord. 3-23 lid 4 wordt bepaald dat de beroepende ambtelijke vergadering met de betrokken instelling een regeling treft, waarin zaken worden vastgelegd o.a. rond het 'ontslag uit de dienstbetrekking'. Er wordt in dat artikel dus uitgegaan van een dienstbetrekking waaruit men ontslagen kan worden. In de uitwerking van de genoemde regels, wordt er zondermeer van uitgegaan dat een arbeidsovereenkomst de reguliere situatie is, al is er niets vermeld over de tijdsduur van de arbeidsovereenkomst. Wel wordt gesteld dat de predikant met bijzondere opdracht wordt beroepen "voor de duur van de werkzaamheden waartoe de opdracht is verstrekt". In de regeling die als model wordt gehanteerd binnen de Protestantse Kerk staat onder punt 3: "Het salaris en de overige zaken betreffende de rechtspositie van de geestelijke verzorger zijn vastgelegd in de arbeidsovereenkomst van de geestelijk verzorger met de instelling."

Voor een academisch geschoolde geestelijk verzorger ligt binnen de Protestantse Kerk de weg open om als 'predikant met een bijzondere opdracht' verbonden te worden aan de kerk. Voor een HBO geschoolde geestelijk verzorger ligt de weg open om als 'kerkelijk werker met een bijzonder opdracht' aan de kerk verbonden te worden.

Voor de Protestantse Kerk die 'zendingen' verleent roept dit voor de kerk de vraag op of het werk dat men als ZZP-er op de vrije markt van de geestelijke verzorging verricht ook aangemerkt kan worden als werk dat 'in rechtstreeks verband staat met het werk van een predikant' (of bij een HBO-geestelijk verzorger: op het werkerterrein moet liggen dat eigen is aan een kerkelijk werker). En in het verlengde daarvan de vraag of de kerk een zending voor dit werk zal willen verlenen. Als de kerk dat gaat doen zullen er dus drie typen predikanten / kerkelijk werkers ontstaan:

- Zij die werken als gemeentepredikant
- Zij die werken als predikant-geestelijk verzorger in het categorale werk, hier de zorginstelling,
- Zij die als predikant- vrije beroepsbeoefenaar / ZZP-er werkzaam zijn
- En ...voor de volledigheid, de hybride vorm van een predikant die werkt als predikant-geestelijk verzorger in het categorale werk, hier de zorginstelling en die vanuit die taak ook werkzaamheden verricht in de eerste lijn. Daarnaast bestaat nu ook al wel de hybride vorm van de gemeentepredikant die naast zijn werk in de gemeente ook werkzaam is als geestelijk verzorger in een zorginstelling.

De Werkgroep is van mening dat de figuur van een vrijgevestigde *predikant* geestelijk verzorger of kerkelijk werker geestelijk verzorger goed verdedigbaar. De Werkgroep ziet voldoende gronden om een kerkelijke zending te verlenen omdat een wezenlijk onderdeel van de functie wordt uitgemaakt door de existentiële en sociaal-psychologische begeleiding van mensen, individueel en in groepsverband. Vanuit de kerk is dit te zien als pastoraat en/of diaconaat en kan dit werk dus worden aangemerkt als 'rechtstreeks in verband staand met het werk van een predikant' of 'liggend op de terreinen van het werk van een kerkelijk werker'. De kerk laat daarmee haar maatschappelijke gezicht zien.

Dit zou inhouden dat de predikant- vrije beroepsbeoefenaar wat betreft opleiding en geschiktheid voor het werk dezelfde route volgt als een gemeentepredikant en een predikant-geestelijk verzorger tot en met het colloquium en dat men vervolgens in aanmerking komt voor een zending. Dit vergt wel een aanpassing van o.a. Ordinantie 13 in die zin dat daar dan moet komen te staan dat na het afleggen van het colloquium aan de betrokkene een testimonium wordt afgegeven waarin staat 'dat de betrokkene beroepbaar is tot predikant, respectievelijk tot predikant geestelijk verzorger (huidige tekst), respectievelijk tot predikant- vrije beroepsbeoefenaar (nieuwe tekst)'. Dit betekent dat het voorgaan in kerkdiensten niet als een noodzakelijk onderdeel van het dagelijkse werk van de predikant- vrije beroepsbeoefenaar of kerkelijk werker wordt beschouwd. Dit betekent echter wel dat deze predikanten zich verbinden tot het met enige regelmaat voorgaan in kerkelijke gemeenten. Aan deze predikanten wordt immers bij het colloquium dezelfde vraag gesteld als te doen gebruikelijk aan gemeentepredikanten of predikanten-geestelijk verzorgers namelijk 'Aanvaardt u de roeping tot de openbare prediking van het evangelie, de bediening van de sacramenten en de herderlijke zorg, en bent u bereid in al het ambtelijk werk te getuigen van het heil in Jezus Christus? En belooft u daarbij te blijven in de weg van het belijden van de kerk in gemeenschap met de belijdenis van het voorgeslacht? Wie predikant wil worden – in welke verschijningsvorm dan ook- wordt geacht dit te doen. Deze predikanten vallen ook onder het kerkelijk recht en de kerkelijke tucht en men verbindt zich tot het bezoeken van de werkgemeenschap van predikanten en een regelmatig contact met de plaatselijke kerk of classis waardoor men gezonden is. Men verlangt

immers *predikant* te zijn. Dat hoeft niet om als geestelijk verzorger te kunnen werken. Wil men dit alles niet dan kan men zich laten zenden door de Raad voor Institutioneel Niet Gezondenen (RING).

*Aanvullende eisen die de PKN aan de predikant- vrije beroepsbeoefenaar (variant B) kan stellen*

Welke eisen kan de Protestantse Kerk in Nederland vervolgens naast het bovenstaande aanvullend stellen aan predikanten die zich uitsluitend als predikant- vrije beroepsbeoefenaar willen gaan toeleggen op het werk als geestelijk verzorger in de eerste lijn en daartoe graag een zending vanuit de Protestantse Kerk ontvangen? Wij stellen omdat het moet gaan om serieus werk met een bepaalde omvang waaraan de kerk zich committeert het volgende voor:

( a ) Er is een openbare aanbodomschrijving (gedeponeerde en op een website) vereist van werkzaamheden conform de beroepsstandaard van de VGVZ. Tevens moet vermeld zijn dat men dit doet als protestants geestelijk verzorger en als predikant of kerkelijk werker (HBO'er) van de PKN (dus daarmee tevens gebonden is aan de ethische code's en de kwaliteitseisen van de PKN).

( b ) Registratie als zodanig bij de kamer van koophandel is vereist.

(c) Het succesvol werken als vrijgevestigd geestelijk verzorger in de eerste lijn vergt ook een zekere taakomvang. Een minimale gemiddelde portfolio stellen we vast op het equivalent van 0,22 aanstelling in dienstverband. Dat is ten minste 8 uur bij een fte-norm van 36 uur; Eenmaal mag een startperiode van 5 jaar benut worden om een portfolio op te bouwen. Dit houdt in dat men na 5 jaar tenminste een omzet equivalent van 0.22 voltijds aanstelling moet kunnen laten zien. Dit geeft degenen die dit willen een ruime kans om in 5 jaar een port-folio op te bouwen. De eis van 8 uur werkzaamheid wordt ook door de VGVZ gesteld voor het lidmaatschap van de beroepsvereniging. De mogelijkheid van het opbouwen van een portfolio noemt de VGVZ niet.

(d) Geestelijk verzorgers met een eigen praktijk mogen geen cliënten aanvaarden die lid zijn van dezelfde plaatselijke kerkelijke gemeente als waarvan zij zelf lid zijn, of van de plaatselijke kerkelijke gemeente waaraan zij zijn verbonden als predikant of kerkelijk werker (dit hoeft in de praktijk niet dezelfde gemeente te zijn). Vermenging van rollen dient binnen deze context vermeden te worden. Wel kan er eventueel in opdracht van de kerkenraad van de eigen gemeente betaald werk worden verricht (bv. preekbeurten, pastorale en/of catechetische assistentie in een vacante periode bijvoorbeeld). Dit dient dan in dit verband te gebeuren volgens de interne vergoedingsnormen binnen de kerk (zonder overheadkosten).

- C: predikanten die in een gemeente werkzaam zijn en werkzaamheden in de eerste lijn willen gaan verrichten naast hun werk in de gemeente

Deze variant zal zich naar onze mening weinig gaan voordoen. Gemeentepredikanten voldoen immers niet aan de eis van inschrijving in het SKGV register. Men kan proberen zich bij de SKGV te laten registreren. Men beschikt doorgaans wel over en door de SKGV erkende initiele opleiding. De studie theologie is als zodanig erkend. Ook kan men voldoen aan de eis van werk. De SKGV staat toe dat men werk heeft als vrijgevestigde geestelijk verzorger. Er staan geen eisen genoemd wat betreft de omvang (aantal uren). Wel moet men een bewijs van inschrijving van de KvK (niet ouder dan 6 maanden) kunnen overleggen. En men moet lid zijn van een door de SKGV erkende beroepsvereniging (doorgaans de VGVZ maar ook andere zijn mogelijk). De VGVZ stelt ook de eis dat men minimaal 8 uren 0,22 FTE werkzaam is als geestelijk verzorger in de instelling of als vrijgevestigde. Het is uiteindelijk aan de SKGV of men gemeentepredikanten zal willen inschrijven. Als dit het geval is dan voldoet men aan de eis van de minister om als vrijgevestigde geestelijk verzorger werkzaam te kunnen zijn.

Als een gemeentepredikant die de SKGV inschrijving heeft verkregen en zich vervolgens bij onze kerk meld met de vraag of men ook het werk als vrijgevestigde *als predikant* mag doen en men zich dus in de samenleving als zodanig wil presenteren komt de kerk voor de vraag te staan of men dit wil en zo ja wat er voor nodig is om dat goed te regelen.

Het lijkt de Werkgroep in ieder geval van belang dat predikanten die een hybride functie willen gaan vervullen in de vorm van een gedeeltelijk gemeente-predikantschap en een gedeeltelijk werken als predikant- vrije beroepsbeoefenaar aan twee standaarden voldoen. Men moet voldoen aan alle gangbare eisen van het gemeente-predikantschap zoals in de kerkorde en Ordinanties vastgelegd en men moet voldoen aan alle bovenstaande eisen die hier onder variant B zijn geformuleerd voor de predikant- vrije beroepsbeoefenaar. Omdat minimaal 8 uren, 0.22 FTE besteed zullen moeten worden aan het werk als predikant- vrije beroepsbeoefenaar (zie hierboven onder B –c) dient het werk als gemeente-predikant niet meer dan 28 uren te bedragen, uitgaande van een 36-urige werkweek. Daarnaast acht de Werkgroep het van belang dat de eis gesteld dat men beide rollen niet kan combineren binnen één lokale gemeenschap. Men kan dus niet in dezelfde gemeente als waar men gemeentepredikant is tevens werken als predikant -geestelijk verzorger. In het bijzonder bij deze variant luistert het nauw op het punt van de rolvermenging. Anders zou de situatie ontstaan dat een gemeentepredikant een deel van zijn gemeentewerk in het kader van de subsidieregeling eerste lijn zou kunnen declareren. Dat zou leiden tot ‘betalende’ en ‘niet-betalende’ gemeenteleden.

#### *Emeriti en eerstelijns geestelijke verzorging*

De bevoegdheidsvraag is van belang voor emeriti predikanten geestelijk verzorgers die na hun emeritaat aan de slag willen als vrijgevestigd geestelijk verzorger. Navraag bij de SKGV leerde dat emeriti predikanten-geestelijk verzorgers na hun pensionering bij de SKGV ingeschreven kunnen blijven. Niemand wordt ‘automatisch’ bij de SKGV uitgeschreven bij pensionering. Iemand wordt alleen uitgeschreven op eigen verzoek. De SKGV stelt wel het lidmaatschap van een beroepsvereniging (zoals de VGVZ) als eis. Dus een predikant-geestelijk verzorger moet bereid zijn om dat lidmaatschap te continueren. De VGVZ kent emeriti-leden. De SKGV stelt ook de eis dat men werk moet hebben, hetzij in loondienst, hetzij als vrijgevestigde. Dat kan dus na het emeritaat het werk als vrijgevestigd geestelijk verzorger zijn. Emeriti predikanten-geestelijk verzorgers kunnen zich aanmelden bij de SKGV als zij al zijn uitgeschreven maar opnieuw ingeschreven willen worden. De PKN zou kunnen overwegen aan emeriti predikanten- geestelijk verzorgers die aan de eis van SKGV-inschrijving voldoen ook na hun emeritaat voor het werk dat zij als vrijgevestigde predikant-geestelijk verzorger willen voortzetten een zending te verlenen (bijvoorbeeld voor een periode van vijf jaar na emeritaat). De Werkgroep beveelt dat aan.

De bevoegdheidsvraag doemt ook op bij emeriti- gemeentepredikanten die soms al jarenlang actief zijn in netwerken die als voorlopers van de eerstelijns geestelijke verzorging kunnen worden gezien. Men deed dit werk vaak letterlijk ‘pro Deo’ naast hun werk in de gemeente. Men heeft zich de kennis die nodig is voor het werk in de eerste lijn als het ware in de praktijk eigen gemaakt. Voor deze groep, die dus niet actief was als geestelijk verzorger maar als gemeentepredikant is het zuur dat men na de vele jaren dat zij hebben gepionierd hun werkzaamheden in de eerste lijn die de overheid nu gaat financieren niet kunnen declareren. Zij waren immers nooit SKGV geregistreerd. Dus kan men hooguit als vrijwilliger dit werk blijven doen. Dat voelt wat onrechtvaardig aan. Maar de PKN kan dit niet eigenmachtig veranderen. De PKN dient in lijn te blijven met de minister die de eis van inschrijving bij de SKGV voorwaardelijk stelt voor al het werk in de eerste lijn.

De SKGV heeft hier dus de sleutel. En dan geldt hetzelfde als hierboven al beschreven voor de nog actieve gemeentepredikanten die naast hun gemeentewerk in de eerste lijn willen gaan werken. Navraag bij de SKGV leert dat deze groep zich niet zonder meer bij de SKGV kan laten inschrijven.

Maar men kan het proberen (de initiële opleiding voldoet, de eis van werk kan vervuld worden door het eerstelijnswerk en de VGVZ kent emeriti-leden) . De vraag die zich zal voordoen is of de VGVZ het emeritus-lidmaatschap zal willen verlenen aan deze groep predikanten. Daarmee zou de VGVZ een groep 'binnenhalen' die veel praktijkervaring heeft in het eerstelijnswerk. Er is wat voor te zeggen maar het is niet aan de PKN daarover te beslissen.

Mocht deze groep de SKGV-inschrijving verkrijgen dan kan onze kerk overwegen om aan deze predikanten na hun emeritaat voor het werk dat zij als vrijgevestigde predikant-geestelijk verzorger willen voortzetten een zending te verlenen (bijvoorbeeld voor een periode van vijf jaar na emeritaat). De Werkgroep beveelt dat aan.

### *Tenslotte*

De recente ontwikkelingen zijn een grote kans voor onze kerk. De kerk kan zich laten zien in het maatschappelijk veld en kan door het verlenen van een zending aan predikanten en kerkelijk werkers die als geestelijk verzorger in de eerste lijn willen werken het typisch eigene van de geestelijke verzorging, te weten de ambtelijke presentie, ook in de eerste lijn gestalte geven. Het gegeven dat de minister de levensbeschouwelijke pluriformiteit graag terug ziet in de eerste lijn- zoals hij in zijn voortgangsbrief van 24 juni 2019 schrijft- sluit aan op de situatie zoals die intramuraal ook bestaat. En niet voor niets kent de VGVZ naast een werkveldstructuur ook een denominatieve structuur. Dat is een groot goed. De kerk heeft nu de kans om die situatie ook in de eerste lijn tot stand te brengen. De Werkgroep beseft dat een hiermee samenhangende aanpassing van de Kerkorde de nodige tijd zal vergen. Mogelijk kan het Generaal College voor de Kerkorde (CKGO) zich ook buigen over andere mogelijkheden om de band tussen kerk en eerste lijn vorm te geven. Als Werkgroep zijn wij graag bereid hier met het CKGO over verder te spreken.

Uiteraard lichten wij deze notitie graag toe op een vergadering van Uw Moderamen zoals reeds afgesproken op het Moderamen van 7 mei. Een uitnodiging zien wij graag tegemoet.

Oktober 2019 - Werkgroep Pastoraat en Gezondheidszorg Protestantse Kerk in Nederland

dr. R.Huijzer, voorzitter

drs. W.Graafland,secretaris

